Lausunto HE 38/2025 vp.

Eduskunnan hallintovaliokunnalle 2.6.2025

Talousjohtaja Anne Räisänen

Pelastusjohtaja, toimialajohtaja
Markus Aarto

PELASTUSLAITOS LAPPI

lapha.fi

Lapin hyvinvointialue
Lappi buresveadjinguovlu
Laapi pyereestvaijeemkuávlu
Lappi pue'rrvääjjamvu'vdd

Hyte-kerroin

Hyte-kertoimen nosto 1,5 %:iin rahoitettaisiin rahoitusmallin sisällä vähentämällä yhtä paljon asukas- ja tarveperusteella kohdennettavan rahoituksen osuuksia. => tarkoittaisi Lapin hyvinvointialueella rahoituksen nettomääräistä vähennystä -7 € / asukas (muutos aiempaan esitykseen -2 € / asukas).

Hyte-rahoitukseen liittyvää rahoitusesitystä ei pidetä perusteltuna tilanteessa, jossa hyvinvointialueet ovat lähtötilanteiltaan hyvin eri asemassa. Pirstaleisilla alueilla hyte-työn vaikutukset näkyvät väistämättä viiveellä. Väestön palvelutarpeet ovat Lapissa korkeat ja juuri niihin hyte-työllä pitkällä tähtäimellä haetaan vaikutuksia ja on tarkoitus hyte-rahoitusta kohdentaa.

Siirtymätasaus

Siirtymätasaus on perusteltua päivittää ottamalla huomioon hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteella kohdennettava rahoitus. Epäonnistunutta siirtymätasauksen määräytymistä ei ole oikeudenmukaista korjata vain epäonnistumisesta hyötyvien kustannuksella, vaan korjausta tulee tehdä myös epäonnistumisesta kärsiville hyvinvointialueille.

Valtionvarainministeriön laskelmien mukaan siirtymätasaus vaikuttaa hyvinvointialueiden rahoitukseen vuosina 2024-2029 siten, että kuusi hyvinvointialuetta ei tule saavuttamaan täysimääräistä laskennallista rahoitusta siirtymäkauden aikana eikä sen päättyessä. Näillä alueilla ei ole lähtökohtaisesti yhdenvertaisia mahdollisuuksia järjestää alueensa 1,2 miljoonalle asukkaalleen riittävät ja laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut.

RISKIKERROIN

- Rahoituslain 23 §:n mukainen riskikertoimen määrittely on kaikilta osin pulmallinen.
- Riskikerroin kiinnittyy riskiruutuihin, joissa määräävinä tekijöinä ovat kerrosala, asukasluku ja niiden yhteisvaikutus sekä onnettomuus-historia, jota nyt esitetään poistettavaksi.
- Riskiruutuihin perustuva riskikerroin painottaa jo kriteeriensä mukaisesti tiiviisti rakennettuja kaupunkitaajamia, eivätkä harva-alueen ruudut voi nousta I-II riskiluokkaan, vaikka niissä olisi runsaasti todellista onnettomuushistoriaa tai merkittäviä riskejä.
- Jatkossa merkitystä on vain sillä, montako kerrosneliömetriä ja montako asukasta km x km alueella asuu.

RISKIKERROIN

- Eniten tehtäviä per 100.000 asukasta Suomessa on Kainuussa, Lapissa, Satakunnassa, Etelä-Savossa ja Etelä-Pohjanmaalla, siis alueilla, joissa I-II riskiruutujen määrä on vähäinen ja pelastustoimen rahoitus jo nykyisin alimitoitettu.
- Rahoitusmallissa esitetään, että regressiomallin mukaisten riskiruutujen I-II painoarvo kasvaisi lukuun 1, kun taas riskiruutujen III-IV painoarvo olisi 0. Tämä vääristää pelastustoimen rahoitusta entistä enemmän kaupunkitaajamien suuntaan harva-alueen kustannuksella
- Kun rahoituksen kokonaisuudessa on kysymys nollasummapelistä, vaarantaa määrittely ja painotus pelastustoimen lakisääteisten palvelujen toteuttamisen harva-alueella

RISKIKERROIN

- Hallituksen esityksessä on ajatusvirhe niiltä osin kuin siinä väitetään, että palvelutarve III-IV riskiluokissa olisi kaikkialla vähäisempää kuin I-II riskiluokissa.
- Esimerkiksi Lapissa I-II riskiruuduissa oli vuonna 2024 tehtäviä 1695 kappaletta, kun taas III-IV riskiruuduissa 2654 tehtävää.
- Valmiuden ylläpito riskiluokkien III-IV tehtäviin on huomattavasti kalliimpaa kuin I-II riskiruutuihin, ainakin silloin kun alue on maantieteellisesti laaja, vaikka yksiköt eivät olisi välittömässä valmiudessa.
- Kun III-IV riskiruutuja ei huomioida riskikertoimessa jää vaarantuvat kansalaisten peruspalvelut reuna-alueilla laajalti.

MATKAILUN HUOMIOIMINEN ERITYISRISKINÄ

- Lainsäädäntömuutoksen yhtenä tavoitteena oli huomioida esimerkiksi matkailun aiheuttama erityisriski rahoituksessa.
- Kun lainvalmistelussa on huomioitu vain riskiruudut ja asetettu erityisriskin rajaksi 800 majoituspaikan kokonaisuus, nousi Lapissa vain kolme III-IV riskiruutua huomioon otetuiksi, vaikka Lapissa oli 5,2 miljoonaa yöpymistä vuonna 2024 ja matkailun tuoma tehtävälisäys alueen pelastustoimelle oli luokkaa 1000-1250 tehtävää.
- Matkailun aiheuttamat onnettomuudet jakautuvat ympäri Lappia siten, että yhden neliökilometrin ruudussa ei välttämättä ole montaa tehtävää, mutta kymmenessä peräkkäisessä ruudussa (esim. pääteillä) niitä voi olla huomattava määrä

MATKAILUN HUOMIOIMINEN ERITYISRISKINÄ

- Lapin matkailurakentaminen ei ole hotellirakentamista, vaan mökki- ja hostel-tyyppistä, mikä johtaa siihen, että alueella voin olla useita tuhansia majoituspaikkoja, mutta yhden km x km riskiruudun alueella kuitenkin alle 800, eikä ruutua näin ollen huomioida rahoituksessa mitenkään, vaikka mökkimajoitus on hotellimajoitusta huomattavasti riskialttiimpaa.
- Matkailuun sisältyy huomattavia riskejä ja vuonna 2024 Lapissa kuoli erilaisissa onnettomuuksissa 21 henkilöä ja loukkaantui 566 henkilöä.
- Valtaosa vakavista onnettomuuksista tapahtui tiestöllä tai maastossa, mikä edellyttää erikoiskykyjä pelastustehtävien hoidossa.

HE:n mukaan nämä eivät ole riskejä, eikä niitä rahoiteta, kun ne eivät tapahdu I-II riskiruuduissa.

RISKIRUUTUJEN MÄÄRÄYTYMINEN

- Hallituksen esityksessä esitetään muutettavaksi riskiruutujen määräytymistä myös siten, että jatkossa per kohde huomioitaisiin vain yksi riskiruutu, vaikka toiminta jakaantuisi usean riskiruudun alueelle (esim. lentokentät).
- Yhden I-riskiruudun arvo on noin 50.000 euroa, mikä tarkoittaa, että esimerkiksi Lapin viiden kaupallisen lentokentän edellyttämän erityisvalmius pitäisi tuottaa noin 4 htv:n resurssilla, vaikka ilmailumääräykset edellyttävät varsin suurta pelastustoimen valmiutta. Parhaimmillaan esimerkiksi Suomen toiseksi vilkkaimmalle kentälle Rovaniemelle laskeutuu tänä vuonna 72 lentoa kaupallista lentoa päivässä (+ sotilasilmailu).

LÄHTÖKOHDAT

- Hallituksen esityksessä myönnetään siinäkin (s. 14), ettei rahoituslain mukainen riskikertoimen määrittely ole yhteydessä palvelutarpeen määrittämiseen ja kustannuksiin.
- SM:ssä on vireillä hankkeita, jolla pelastustoimen palvelutarvetta voisi arvioida muiden kuin riskiruutujen kautta.
- SM:n valmistelusta lainsäädännöksi kuluu vakiintuneesti 5-10 vuotta, missä ajassa harva-alueen pelastustoimi on jo alasajettu.
- HE:ssä tunnistetaan lukuisia pelastustoimen kustannuksia lisääviä tekijöitä, mitkä pahentavat entisestään rahoitusvajetta. Rahoitusmallia muuttamalla rahoitusvaje ei poistu, mutta ongelma siirretään kaupungeista harva-alueille.

YHTEENVETO

- Rahoitusmallin riskikerroin on sääntelyn perusratkaisuna kaikkinensa epäonnistunut johtuen ennen muuta regressiomallin käytöstä.
- Rahoitusmallin uudistamisen tavoitteena on ollut erityisiä riskejä ja pelastustoimen tehtäviä aiheuttavien tekijöiden huomioon ottaminen osana riskikerrointa (esim. matkailu).
- Esitetyssä muodossa regressiomalli ja matkailun huomioon ottamisen kriteeristö ei millään tavoin huomioi matkailun vaikutuksia tehtävämäärään tai kustannuksiin eli sääntelyuudistuksen tavoitteet eivät toteudu.
- Päinvastoin I-II riskiruutujen painottaminen vähentää esityksen mukaan (s. 52) esim. Lapin pelastustoimen rahoitusta 570.000 eurolla.

Merelta tuntureille –
kaupungeista erämaihin!
Kiitos!
PELASTUSLAITOS LAPPI
Lapin hyvinvointialue
ENSIHOITO
lapha.fi
Pelastus- ja ensihoitopalvelut
Kuva: Lapin materiaalipankki